

# FIIA 12/2012

# COMMENT

Mikael Mattlin, Jyrki Kallio, Charly Salenius-  
Pasternak, Mikael Wigell, Antto Vihma  
Ulkopoliittinen instituutti

## **Haussa ulkopoliittinen identiteetti > Luoko Suomi itse oman linjansa vai syntykö linja muiden tahdosta?**

Suomen tappio YK:n turvallisuusneuvoston jäsenten valinnassa korostaa, miten tärkeää on, että Suomi pystyy tulevaisuudessa selventämään, mihin sen ulkopoliittikka tähtää. Jos Suomen tavoitteena on istua päättävissä pöydissä, oli turvallisuusneuvostosta pois jääminen yksiselitteinen epäonnistuminen.

Suomen ulkopoliittikkaa kuvataan usein johdonmukaiseksi ja pragmaattiseksi. Toisaalta sitä voi kritisoida näkemyksettömyydestä ja liiallisesta varovaisuudesta. Kritisoimme Kiinaa ihmisoikeusrikkomuksista, mutta vain sen verran, että kaupalliset intressimme eivät vahingossakaan vaarannu. Virallinen Suomi puhui vuosia YK:n tukemisesta ja suojeluvastuusta. Kun tilaisuus tukea näitä ilmaantui keväällä 2011 Libyan sisällissodan yhteydessä, Suomi ei kuitenkaan halunnut osallistua YK:n operaatioon. Nyt odotamme muiden (Ruotsin) päätöstä Islannin ilmatilan valvonnasta, koska emme uskalla päättää asiasta itse.

Pelaamalla varman päälle emme ehkä häviä, mutta kukaan ei myöskään palkitse varovaisuuttamme. Pokerinpelaajat tietävät, että pöydän ympärillä istuu aina joku, jonka heikkoa peliä muut käyttävät häikäilemättä hyväkseen. Jollet tiedä, kuka tämä pelaaja on, se olet sinä itse. Saatamme itse pitää varovaisuutta viisautena, mutta muiden silmissä varovaisuus näyttää linjattomuudelta.

Takaisku YK:n turvallisuusneuvostovalinnassa pakottaa pohtimaan, mihin Suomen ulkopoliittikka viime kädessä perustuu ja mihin sillä pyritään. Raadollisesti ajatellen Suomen ulkopoliittikan tehtävänä on edistää suomalaisten hyvinvointia.

Konkreettisesti tämä tarkoittaa viennin edistämistä ja investointien houkuttelemista. Lisäksi hyvinvointi edellyttää turvallisuutta, jonka takaamiseksi tarvitaan hyviä naapurussuhteita. Näiden tehtävien toteuttaminen riitti menneinä vuosikymmeninä Suomen ulkopoliittikan päämääräksi.

Nykyinen maailma on moniulotteisempi. Suomen etuihin kuuluu myös esimerkiksi ilmastonmuutoksen vastainen työ ja kansainvälisen ympäristönsuojeluyhteistyön edistäminen. Suomen pitää pyrkiä vaikuttamaan myös siihen, millaisiksi maailmankaupan pelisäännöt muodostuvat.

Näistä asioista keskustellaan lukemattomien eri pöytien ääressä. Pienen valtion pitää valita niistä itselleen keskeisimmät vaikutuskanavat. Suomelle ne ovat EU ja YK. Siksi oli luontevaa, että Suomi pyrki turvallisuusneuvostoon. Mutta halusimmeko sinne vain päästäksemme oikeisiin pöytiin?

Suomen ulkopoliittiselle identiteetille voidaan hahmottaa useita mahdollisia rooleja. Suurimman osan itsenäisyytensä ajasta, aina vuoden 1975 Etyk-huippukokoukseen asti, Suomi oli ulkopoliittisessa mielessä ”lastu lainehilla”: suurvaltapolitiikan vietävissä oleva reunavaltio idän ja lännen välissä.

Etykin jälkeen Suomi pyrki jonkinlaiseen välittäjärooliin, olemaan mieluummin lääkäri kuin tuomari, kuten presidentti Urho Kekkonen oli jo vuonna 1961 todennut Suomen ulkopoliittisesta roolista. Kylmän sodan päättymisen jälkeen tämä välittäjärooli jäi kuitenkin taka-alalle. Sen tilalle tuli jäsenyys Euroopan unionissa.

EU-jäsenyyden alkuaikoina Suomi heittäytyi mukaan rakentamaan EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Suomi oli hetkittäin hyvinkin aktiivinen; olimmehan vihdoin päässeet ”tärkeisiin pöytiin” – jopa ”yttimeen”, ainakin EU:n mittakaavassa.

Aktiivinen rooli EU:n yhteisen ulkopoliittikan rakentamisessa oli aikoinaan oikea strateginen valinta. Venäjän kainalossa sijaitsevan pienen maan kannatti toimia sen puolesta, että Euroopasta muodostuisi yhteisiin sääntöihin, yhteistyöhön ja vapaakauppaan perustuva alue.

Suomi onkin ollut EU:n yhteisen ulkopoliittikan uskollisimpia kannattajia. Yhteisen ulkopoliittikan rakentaminen etenee kuitenkin tuskallisen hitaasti. Vaarana on, että maailma ajaa ohi ennen kuin valmis tulee, etenkin kun ei ole varmaa, tulevatko suuret EU-maat koskaan haluamaan todellista yhteistä ulkopoliittikkaa.

---

Ulkopoliittinen  
instituutti

---

Kruunuvuorenkatu 4

---

PL 400

---

00161 Helsinki

---

Puhelin

---

(09) 432 7000

---

Fax

---

(09) 432 7799

[www.fiia.fi](http://www.fiia.fi)

*Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.*

*Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.*

EU-integraation alettua kangerrella Suomi on pyrkinyt profiloitumaan uudelleen välittäjänä. Enää välittäjätehtävä ei liity idän ja lännen vastakkainasetteluun, vaan laajemmin maailman kriiseihin. Jos Suomi onnistuisi tällaisessa roolissa, se vahvistaisi kansainvälistä mielikuvaa Suomesta rakentavana humanitaarisena toimijana ja laajentaisi Suomen kontaktipintoja suurvaltojen kanssa. Tällaiselle rauhanvälittäjäroolille ei Suomessa kuitenkaan ole samantaisia perinteitä kuin esimerkiksi Norjassa tai edes Australiassa, vaikka meillä onkin muutamia erinomaisia, kansainvälisesti arvostettuja rauhanvälittäjiä. Välitystehtäviin liittyy myös huomattavia ulkopoliittisia riskejä, eikä niissä sovi ajaa omia kansallisia etuja.

Vaarana on, että maailman myllerryksessä tipumme monen tuolin väliin. Jos EU:lle ei synny aitoa yhteistä ulkopoliittikkaa emmekä onnistu pyrkimyksessämme tulla Norjan kaltaiseksi rauhanvälittäjäksi, saatamme ennen pitkää ajautua takaisin lastuksi maailmanpolitiikan laineille.

Historiallisella mittapuulla Suomen ulkopoliittinen identiteetikriisi on kuitenkin niin sanottu positiivinen ongelma. Toisin kuin aiemmin, meillä on tällä kertaa aidosti vaihtoehtoja.

Ehkä tässä tilanteessa olisi syytä katsoa hieman tarkemmin Ruotsin ja Australian suuntaan. Nämä maat puhuvat uskottavasti normatiivisen ulkopoliitiikan kieltä. Ruotsi on esimerkiksi näyttävästi ottanut asiakseen painostaa Valko-Venäjää ihmisoikeusasioissa. Australia taas on ajanut suojeluvastuuperiaatteen vahvistamista kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa. Samalla maat ajavat tarvittaessa vahvasti ja pragmaattisesti omia kaupallisia ja turvallisuuspoliittisia etujaan. Ne ovat myös kutoneet kaupalliset ja turvallisuuspoliittiset verkostonsa niin monisyyksiksi, että ne kestävät maailman myrskyt.

Jokaisen ulkopoliittisen toimijan resurssit ovat rajalliset. Niiden kohdentaminen edellyttää priorisointeja ja valintoja, joiden tekemistä ohjaa toimijan identiteetti. Linjattomuudessaan Suomi jättää oman identiteettinsä määrittämisen muiden tehtäväksi. Siksi kykenemme vain reagoimaan mutta emme vaikuttamaan.

Suomen ulkopoliittisia valintoja on aikoinaan muokattu niin Tukholmasta, Moskovasta kuin Brysselistä. Suomen ulkopoliittiselle identiteetille soisi löytyvän arkkitehtejä Helsingistäkin.